

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ ДО СОТ

В.В.Сальдо

Інститут регіональних досліджень, м. Львів

Підвищення добробуту нації на основі розвитку конкурентних переваг підприємств на українських і закордонних ринках є одним з найважливіших завдань держави.

Повышение благосостояния нации на основе развития конкурентных преимуществ предприятий на украинских и зарубежных рынках является одним из важнейших заданий государства.

Постановка проблеми. Підвищення добробуту нації на основі високого рівня конкурентоспроможності є не тільки основною метою уряду, а й загальнонаціональним завданням, до вирішення якого мають бути залучені всі верстви українського суспільства. Як відомо, уряди приділяють велике значення питанню конкурентоспроможності національних економік у зв'язку з надзвичайною важливістю соціально-економічного завдання, що на них покладається: забезпечення стабільно високого рівня життя громадян суспільства. Внаслідок існування тісного зв'язку між розвитком економіки та рівнем життя у суспільстві регулювання економічного механізму має пов'язуватися з удосконаленням методів, що надають розвитку нового поштовху. А отже, створення умов підвищення конкурентоспроможності економіки є одним із головних факторів забезпечення високого рівня життя нації. Натомість, сприяння монополізму через усунення конкурентів призведе до зниження фінансових можливостей, зокрема й для поліпшення якості життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними і зарубіжними вченими опубліковано значну кількість напрацьованих щодо сутності конкурентоспроможності, шляхів її підвищення, підготовки вступу до СОТ. Наскільки важливим є рівень конкурентоспроможності для інших країн свідчить вислів професора

Гарвардського університету Роберта Рейча: “Америка завжди процвітала за рахунок конкуренції, тому одна думка про втрату конкурентоспроможності на світових ринках викликає у жителів США загальну стурбованість, яку можна назвати своєрідною масовою хворобою” [1].

Існує безліч тлумачень визначення конкурентоспроможності національної економіки та чинників, що її утворюють. Але у зв'язку з тим, що практично конкурують саме фірми, найповніше, на наш погляд, визначення конкурентоспроможності національної економіки наводить Міжнародна організація “Європейський форум з проблем управління”. Відповідно до нього конкурентоспроможність — це реальна і потенційна можливість фірм в існуючих для них умовах проектувати, виготовляти та реалізовувати товари, що за ціновими та не ціновими характеристиками є привабливішими для споживачів, ніж товари їхніх конкурентів.

Стан конкурентоспроможності залежить від взаємозв'язку між умовами пропозиції та попиту. Кожен з цих елементів не може окремо створювати для нації високий потенціал, особливо у перспективі. Характерно, що низька платоспроможність нерозвинутих країн не дозволяє їм спожити велику кількість товарів, що були вироблені у розвинутих країнах. Це стримує розвиток останніх, накопичуються проблеми реалізації, що, зрештою, призводить до зменшення їхньої конкурентоспроможності.

Майкл Портер, один із провідних сучасних дослідників проблем конкурентоспроможності, наголошував на необхідності відмови від терміна “конкурентоспроможність нації” як такого, що забезпечує економічний розквіт країни. “Головна мета держави — зазначає він, — забезпечити власним громадянам досить високий та зростаючий рівень життя. Здатність держави це зробити залежить не від якогось аморфного терміна “конкурентоспроможність”, а від того, наскільки продуктивно використовуються національні ресурси — праця та капітал” [2].

Постановка завдання. Як суб'єкт міжнародних економічних відносин Україна має свідомо входити до системи світогосподарських зв'язків з метою якнайефективнішого використання усіх їхніх

можливостей та підвищення рівня конкурентоспроможності. Однак на практиці конкурентоспроможність національної економіки поки що постійно знижується. Отже, для з'ясування причин такого стану слід проаналізувати внутрішні та світові тенденції, що пояснюють походження цих процесів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку МЄВ відзначається викривленнями конкуренції. Вони полягають у тому, що ефективність виробництва товарів відходить на другий план, а провідну роль починають відігравати фактори вартості ресурсів у різних економічних системах і можливість отримання більшої рентабельності, не зумовленої ефективністю використання ресурсів. Таким чином, стали наявними усі протиріччя злиття нерівномірно розвинених економічних систем на не паритетній основі. Для конкурентоспроможності це означатиме руйнацію її базових засад.

Класичні концепції конкурентоспроможності, що розглядають умови її досягнення у стабільному ринковому демократичному середовищі, часто не можуть відповісти на те, які заходи треба вжити щодо її збереження у сучасних умовах обома сторонами — сильною та слабкою. А швидкість цих процесів практично не залишила часу для впровадження адекватного регулювання. На сучасному етапі, коли вже виявляються негативні наслідки, зокрема і у високорозвинутих країнах (неплатежі за надані кредити, перевиробництво, підвищення міграції до цих країн, фінансова криза тощо), частіше виникають питання щодо необхідності регуляції та підвищення ролі держави у збереженні конкурентоспроможності, що зазнає надзвичайних ударів від зазначених наслідків.

Нерівномірність систем з різним рівнем продуктивності виробництва, заробітної плати, ставки доходності капіталу, вартості ресурсів, техніко-технологічних можливостей, що визначає масштаб цін, спричинила значне перетікання ресурсів до “сильних” економік. У свою чергу, там відбувається перевиробництво товарів, що не можуть бути реалізовані на внутрішньому ринку (через його насиченість), а також на зовнішньому (через низьку платоспроможність населення). Цих чинників досить для того, щоб обережно підходити до відкриття кордонів і “слабких” економік, що залиша-

ються у ситуації дефіциту. Це є попередженням і для “сильних” економік, де утворюється така кількість ресурсів, яку вони не в змозі використати. Проте, як свідчить практика, розвинуті країни дедалі частіше закривають доступ до свого ринку через встановлення різних бар’єрів, чим створюють для країн зі “слабкою” економікою нерівні умови. Частково така політика пояснюється прагненням країн досягти позитивного сальдо торговельного балансу за будь-яку ціну і без належного врахування побічних результатів як для країн-партнерів, так і для власної економіки. У подальшому заходи щодо виснаження конкурентів та посилення власного монополізму призводитимуть до втрати стимулів підтримки високого рівня конкурентоспроможності.

Аналізуючи вплив держави на формування високого рівня конкурентоспроможності національної економіки, доцільно розглянути конкурентоспроможність нації як вектор складових конкурентоспроможності товару, підприємства, сектора економіки та стану попиту в країні. Взаємодія зазначених складових визначає загальнонаціональний рівень конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність підприємства водночас залежить від конкурентоспроможності товарів і комплексу економічних умов їхнього виробництва та збуту. Сучасні процеси вказують на загострення питань стосовно рівня втручання держави при створенні найбільш сприятливого середовища для національних суб’єктів. Протириччя нинішніх світових зрушень підтверджують те, що створення у межах однієї країни або регіонального блоку осередку з високою конкурентоспроможністю можливе лише за умов автаркії. В іншому випадку однобічний процес функціонування одного суб’єкта за рахунок іншого призведе до суттєвих негативних наслідків і позбавить першого можливостей розвитку.

Конкурентоспроможність товару визначається на основі ціни споживання, що складається з ціни товару та витрат, пов’язаних з його експлуатацією порівняно з конкурентами. Розвиток економік багатьох регіонів світу дозволяє “сильним” економікам отримувати доступ до дешевших ресурсів, значно зменшуючи ціну виробництва продукції. Так, ціна робить товар привабливішим для покупців.

А отже, через дії окремих виробників, які використовують переваги дешевих ресурсів, неминуче здійснюватиметься тиск на конкурентів. Це змушує останніх або зменшувати ціну, або виходити з ринку. Проте на такій основі відбуватиметься спотворення розвитку конкурентоспроможності: ціна споживання має зменшуватися, а ціна виробництва за рахунок інновацій, прогресивних технологій може і збільшуватися, адже це потребує додаткових капіталовкладень. Натомість триватиме зворотний процес відходу від нецінової конкуренції до її цінових методів, що також негативно впливатиме на конкурентоспроможність.

Отже, до визначення ефективності у тлумаченні конкурентоспроможності треба додати “за інших рівних умов”. Не останню роль у вирівнюванні цих умов відіграє держава.

Уроки світової фінансової кризи висвітлили проблему цінової лібералізації за відсутності ринкових регуляторів. У цьому аспекті важливо зазначити, що абсолютно вільної і нерегульованої цінової політики немає в жодній економічній системі: навіть у країнах з розбудованим ринком цінове регулювання здійснюється численними, не менш впливовими, непрямими важелями. Отже, у нових умовах важливим завданням уряду є вирівнювання економічних і правових параметрів розвитку суб'єктів економічних відносин з країнами-партнерами для уникнення некерованого перетікання ресурсів, що створює їх дефіцит у межах однієї країни та надлишок — у іншій. Регулювання внутрішнього середовища та нарощення конкурентоспроможного потенціалу виявляється ефективнішим засобом протистояння сильним конкурентам, ніж закриття кордонів.

Підсумовуючи наведене вище, слід зазначити особливості сучасних світових процесів, що суттєво впливають на конкурентоспроможність.

1. Посилення монополізації та тиску на “слабкі країни” (сьогодні транснаціональні компанії контролюють до 40% світового промислового виробництва та понад 50% світової торгівлі).
2. Посилення цінової конкуренції.

3. Диспаратетність розвитку світових економічних систем і прискорення процесу їхнього зближення;
4. Часткова зміна якості конкурентної боротьби (через оволодіння певною кількістю напрямів унаслідок штучного ослаблення конкурентів, наприклад, на території колишнього СРСР).
5. Структурні зрушення у світовому господарстві.
6. Переважання факторів рентабельності над факторами ефективності (через відсутність паритетного регулювання економічних відносин між країнами з різними умовами розвитку).

Висновок. Визначення та оцінка конкурентних можливостей України ускладнені сучасним станом економічного розвитку. Сьогодні визначальним чинником формування високого рівня конкурентоспроможності є відновлення ефективної роботи усіх секторів національної економіки на розширеній основі, оскільки саме така політика стане корисною у змаганні з іноземними конкурентами, які практично усунули національного виробника від конкурентної боротьби. У зв'язку з цим необхідна розробка поміркованої політики внутрішнього курсу, що була б здатна подолати кризові явища у країні та завоювати для неї гідне місце серед країн-партнерів на основі високої конкурентоспроможності національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубовий І.О. Економічні і торговельні відносини США з Японією. – Черкаси: Б. в., 1994.
2. Портер Майкл Е. Международная конкуренция. – М.: Междунар. отношения, 1993.